

ევროპის ლანდშაფტური კონვენცია და მისი სამართლებრივი უზრუნველყოფა ქართულ კანონმდებლობაში

ირინე ჯავახიშვილი

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრი
irine.javakhishvili889@ens.tsu.edu.ge*

ანოტაცია

თანამედროვე სამყაროში მდგრადი განვითარების მიღწევა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს. ამ მიზნის შესრულება ლანდშაფტების დაცვისა და მართვის გარეშე შეუძლებელია. შესაბამისად, სულ უფრო აქტუალური ხდება ამ საკითხების განხილვა, რაც ევროპის ლანდშაფტური კონვენციის შემუშავებამ კიდევ უფრო აქტუალური და მრავალმნიშვნელოვანი გახადა. ევროპის რიგ ქვეყნებში აქტიურად მიმდინარეობს კონვენციის მიზნების განხორციელების პროცესი, ვინაიდან აღიარებულია, რომ ლანდშაფტების დაგეგმარება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საშუალებაა მდგრადი განვითარების მისაღწევად.

ევროპის ლანდშაფტური კონვენცია წარმოადგენს საკონონმდებლო საფუძველს ლანდშაფტურ დაგეგმარებაში. იგი არის პირველი საერთაშორისო დოკუმენტი, რომელიც ეფუძნება მდგრადი განვითარების პრინციპებს და სრულიად ახლებურად წარმოაჩენს ლანდშაფტის არსს (The European Landscape Convention: a revolution in thinking about 'cultural landscapes', 2007).

კონვენციას ხელი მოაწერა ევროპის საბჭოს წევრმა 40-მა ქვეყანამ, მათ შორის, საქართველომ. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ ჩვენმა ქვეყანამ შეასრულოს კონვენციით ნაკისრი ვალდებულება. ასევე, არსებითია, რომ კონვენციის მიზნების განსახორციელებლად, შესწავლილ იქნას გეოგრაფიული მეთოდოლოგიის საფუძვლები. ჩვენი ქვეყნისთვის ორმაგად საპასუხისმგებლოა დოკუმენტით აღებული ვალდებულების შესრულება, ვინაიდან 2014 წელს ევროკავშირთან გაფორმდა ასოცირების ხელშეკრულება. ხელშეკრულების მნიშვნელოვანი ნაწილი ეხება გარემოსდაცვით ვალდებულებას და საერთაშორისო დოკუმენტებით აღებული პასუხისმგებლობის შესრულების აუცილებლობას.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, ლანდშაფტური კონვენცია, კანონმდებლობა, ინტეგრაცია.

EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION AND ITS LEGAL PROVISION IN GEORGIAN LEGISLATION

Irine Javakhishvili

Master of Iv. Javakhishvili Tbilisi State University
irine.javakhishvili889@ens.tsu.edu.ge

Annotation

In the modern world achieving sustainable development is one of the most important tasks. It's impossible without protection and management of landscapes. Consequently, the discussion of these issues is becoming more and more actual and the European Landscape Convention makes it more actual and significant. A number of European countries are actively pursuing the objectives of the Convention, as it is recognized that landscape planning is one of the most important way of achieving sustainable development.

The European Landscape Convention is the legal framework for landscape planning. This is the first international document based on the principles of sustainable development and representing the essence of the landscape in a completely new way.

The convention was signed by 40 member states of the Council of Europe, including Georgia. Therefore, it is important for our country to fulfill its obligations under the Convention. It is also important to be studied the basics of geographic methodology to achieve the objectives of the Convention. Our country has a double responsibility for fulfilling obligations of the Convention. Our country signed an Association Agreement with the European Union in 2014. An important part of the agreement concerns environmental obligations and the need to fulfill obligations in accordance with international documents.

Keywords: Georgia, Landscape Convention, Legislation, Integration.

შესავალი

თემის აქტუალობა უკავშირდება ევროპის ლანდშაფტური კონვენციის ინტეგრაციას ეროვნულ პოლიტიკაში, მისი მნიშვნელობის, გამოცდილების და საკანონმდებლო ბაზის შესწავლას და ანალიზს.

2011 წელს საქართველომ მოახდინა ევროპის ლანდშაფტური კონვენციის რატიფიცირება, შესაბამისად, საქართველოსთვის მნიშვნელოვანი გამოწვევაა კონვენციის ინტეგრაცია ქართულ კანონმდებლობასთან და მისი მიზნების მიღწევა. აღსანიშნავია, რომ 2018 წელს საქართველოში ჩატარდა უწყებათაშორისი სამუშაო მრგვალი მაგიდის შეხვედრა სახელწოდებით „ლანდშაფტების პოლიტიკაში ინტეგრაცია“. შეხვედრის მიზანი იყო ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის განხორციელების განხილვა ეროვნულ დონეზე და გამოცდილებების გაზიარება. სიმპოზიუმს ესწრებოდა 14 ქვეყნის წარმომადგენელი, რომლებმაც წარმოადგინეს საკუთარი ქვეყნის გამოცდილებები კონვენციის განხორციელებასთან დაკავშირებით.

სიმპოზიუმზე სიტყვით გამოვიდა ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის აღმასრულებელი მდივანი, რომელმაც ისაუბრა ლანდშაფტის ლეგალურ აღიარებზე, ლანდშაფტის პოლიტიკის განხორციელებაზე ეროვნულ დონეზე და ამ კუთხით ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის გაღრმავებაზე (https://www.heritagesites.ge/ka/news_item/100).

მდივანმა ხაზი გაუსვა, რომ ლანდშაფტის პოლიტიკის განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია ლანდშაფტის სტრატეგიის შემუშავება ქვეყნების მიერ. ლანდშაფტის სტრატეგია უნდა შემუშავდეს სამინისტროების და საზო-

გადოების ჩართულობით. დოკუმენტმა უნდა განსაზღვროს ლანდშაფტის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპები და ლანდშაფტის პოლიტიკის განსახორციელებლად დასახოს კონკრეტული მიზნები.

ასევე, ხაზი გაესვა, რომ მნიშვნელოვანია ლანდშაფტის პოლიტიკის განხორციელების საკითხში ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლების ჩართულობა. ადგილობრივ დონეზე უნდა ჩამოყალიბდეს სპეციალისტთა ჯგუფი, რომლებიც პასუხისმგებელი იქნებიან ამ პოლიტიკის განხორციელებაზე და ექნებათ სრული და ამომწურავი ინფორმაცია ადგილობრივი ლანდშაფტების შესახებ (https://www.heritagesites.ge/ka/news_item/100).

კონვენციის ინტეგრაციის პროცესი ქართულ გარემოსდაცვით კანონმდებლობასთან მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს და საჭიროებს სამართლებრივი ბაზის გაუმჯობესებას და სრულყოფას. წინამდებარე სტატიაში განხილულია საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მიზნების განხორციელების ჭრილში.

კვლევის მეთოდები

ზემოაღნიშნულ სტატიაზე მუშაობისას განხილულ იქნა ქართული გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა ევროპის ლანდშაფტური კონვენციის ჭრილში, შეფასდა, თუ რამდენად უწყობს ხელს კონვენციის მიზნების განხორციელებას. სტატიაში განვიხილეთ შემდეგი გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა: კანონი კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ, კანონი გარემოს დაცვის შესახებ, კანონი კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ, კანონი დაცული ტე-

რიტორიკის სისტემის შესახებ, საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი, საქართველოს კანონი სივრცითი მოწყობისა და ქალაქთმშენებლობის საფუძვლების შესახებ, ტყის კოდექსი, გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, კანონი წყლის შესახებ, კანონი საქართველოს ზღვის წყალსატევებისა და მდინარეთა ნაპირების რეგულირებისა და საინჟინრო დაცვის შესახებ, კანონი ნიადაგის დაცვის შესახებ, საქართველოს კანონი ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ, საქართველოს კანონი ცხოველთა სამყაროს შესახებ, კანონი ტურიზმისა და კურორტების შესახებ.

შედეგები

ევროპის ლანდშაფტურმა კონვენციამ სრულიად ახლებურად წარმოაჩინა ლანდშაფტის მნიშვნელობა გლობალური თვალსაზრისით. პრეამბულაში აღნიშნულია ის ძირითადი მესიჯები, რის გამოც ის შეიქმნა, კერძოდ:

1. „დოკუმენტის ხელმომწერი ქვეყნები, ითვალისწინებენ რა ევროპის საბჭოს მიზანს, მიღწეულ იქნეს უფრო მჭიდრო კავშირი მის წევრებს შორის, იმ იდეალებისა და პრინციპების დაცვისა და განხორციელების მიზნით, რომლებიც მათ საერთო მემკვიდრეობას წარმოადგენს და რაც შესაძლებელია ერთობლივი შეთანხმებების საფუძველზე;

2. „დაინტერესებულნი არიან, მიღწეულ იქნეს მდგრადი განვითარება, რაც დაფუძნებულია სოციალურ საჭიროებებს, ეკონომიკურ საქმიანობასა და გარემოს შორის გაწონასწორებულ და ჰარმონიულ კავშირზე“ (ევროპის ლანდშაფტების კონვენცია, 2000).

დოკუმენტი ხაზს უსვამს ლანდშაფტის როლს ადამიანის ცხოვრებაში და მას განიხილავს კულტურის, გარემოსდაცვით და სოციალური სფეროს ჩამოყალიბების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორად. გაცნობიერებულია, რომ ადგილობრივი, თვითმყოფადი კულტურის ჩამოყალიბებაში ლანდშაფტი ფუნდამენტურ

როლს ასრულებს და კულტურული მემკვიდრეობის ძირითად ნაწილს წარმოადგენს. ხაზს უსვამს, რომ იგი წარმოადგენს ეკონომიკური საქმიანობისთვის რესურსს, რომ ლანდშაფტის დაცვა, მართვა და დაგეგმარება ხელს შეუწყობს სამუშაო ადგილების შექმნას.

კონვენციამ ლანდშაფტის არსი და მნიშვნელობა სრულიად ახლებურად წარმოაჩინა და მისი დაცვის საკითხიც უფრო მნიშვნელოვანი გახადა. კონვენციის მიხედვით: ა) ლანდშაფტი მოიიაზრება როგორც ადამიანის და ბუნების ურთიერთქმედების შედეგი და ბ) მასში ბუნებრივი და კულტურული კომპონენტები ერთმანეთთან მჭიდრო ურთიერთკავშირშია.

ამრიგად, კონვენცია წარმოადგენს ერთადერთ დოკუმენტს, რომელიც ჰოლისტიკური ხასიათის მიდგომით ხაზს უსვამს, რომ ლანდშაფტი ყველგან არსებობს, რომლის მნიშვნელოვანი ნაწილიც არის საზოგადოება, მისი პიროვნული იდენტობა და ადგილობრივი კულტურა მაშინაც კი, როდესაც ისინი ჩვეულებრივია ან დეგრადირებულია.

ვინაიდან ლანდშაფტი განხილულია, როგორც საზოგადოების განვითარების, მისი კეთილდღეობის, პიროვნული იდენტობის ძირითადი ელემენტი, ხაზს უსვამს თითოეული ადამიანის უფლებას და პასუხისმგებლობას მისი დაცვის, მართვის და დაგეგმარების პროცესში. ამიტომ, კონვენციის ძირითად მოთხოვნას წარმოადგენს ინფორმაციის საჯაროობა და ადგილობრივი თემის მაქსიმალური ჩართულობა ნებისმიერ ეტაპზე (ევროპის ლანდშაფტების კონვენცია, 2000).

კონვენციის მე-4 მუხლის თანახმად, თითოეული მხარე ქვეყანა ადებულ ვალდებულებებს, კერძოდ, მე-5 და მე-6 მუხლით გათვალისწინებულ ღონისძიებებს ახორციელებს საკუთარი უფლებამოსილების განაწილების საფუძველზე, კონსტიტუციური პრინციპების და ადმინისტრაციული მოწყობის შესაბამისად. ამ ღონისძიებების მიზანია თითოეულ ქვეყანაში ლანდშაფტის პოლიტიკის განხორციელების

ხელშეწყობა, რაც გულისხმობს ისეთი სტრატეგიის და სახელმძღვანელო პრინციპების დანერგვას, რომელიც ხელს შეუწყობს ლანდშაფტის დაცვას, მართვასა და დაგეგმარებას.

ამრიგად, ევროპის ლანდშაფტების კონვენცია წარმოადგენს უნივერსალურ დოკუმენტს ლანდშაფტების პოლიტიკის შემუშავებაში. კონვენცია ხაზს უსვამს ლანდშაფტის მთლიანობას და მის მნიშვნელობას ადამიანის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებაში.

კონვენციის მიზანია ევროპის ლანდშაფტის დაცვის, მართვის და დაგეგმარების უზრუნველყოფა. ამ მიზნების განხორციელება კი შეუძლებელია გამართული საკანონმდებლო ბაზის გარეშე. ამიტომ მნიშვნელოვანია, შეფასდეს და გამოვლინდეს საკანონმდებლო ბაზაში არსებული სუსტი და ძლიერი მხარეები.

საქართველოში გარემოსდაცვის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს „კანონი გარემოს დაცვის შესახებ“. იგი არის სხვა გარემოსდაცვითი კანონების და სამართლებრივი აქტების საფუძველი და განსაზღვრავს გარემოს დაცვის სფეროში სამართლებრივ ნორმებს და პრინციპებს. ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მიზნებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, რომ გარემოს დაცვის კანონის ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენს თვითმყოფადი ლანდშაფტებისა და ეკოსისტემების დაცვა (კანონი გარემოს დაცვის შესახებ, მუხლი 3, 1996). ლანდშაფტების და ბუნებრივი ეკოსისტემების დაცვის მიზნით, ამ კანონის 32-ე მუხლით გათვალისწინებულია გარემოზე დატვირთვის ნორმების დადგენა. გარემოზე დატვირთვის ნორმებს ადგენს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო 5 წელიწადში ერთხელ. ასევე, გარემოს დაცვის კანონის 45-ე მუხლი ეხება ლანდშაფტების და ბუნებრივი ეკოსისტემების დაცვის მიზანს და დაცვას დაქვემდებარებულ არეალებს. აღნიშნულია, რომ ბუნებრივი ეკოსისტემები, ლანდშაფტები და ტერიტორიები დაცული უნდა იყოს დაზიანების, დეგრადაციის, გამოფიტვის, დაბინძურე-

ბის, დარღვევისა და დაშლისგან. დაცვას ექვემდებარება: ზღვის სანაპირო ზოლი, ჭაობები მდინარის სათავეები, მყინვარები, მღვიმეები, ძვირფასი ტყის მასივები და ა.შ.

ევროპის ლანდშაფტების კონვენციასთან მიმართებით ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კანონია – „კანონი კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ“. კანონით განსაზღვრულია კულტურული მემკვიდრეობის დამცავი ზონები. ძეგლის დამცავი ზონები შედგება ინდივიდუალური და ზოგადი დამცავი ზონებისგან.

1. ინდივიდუალური დამცავი ზონა შედგება:
  - 1.1. ძეგლის ფიზიკური დაცვის არეალი;
  - 1.2. ძეგლის ვიზუალური დაცვის არეალი;
2. ზოგადი დამცავი ზონებია:
  - 2.1. ისტორიული განაშენიანების დაცვის ზონა;
  - 2.2. განაშენიანების რეგულირების ზონა;
  - 2.3. ისტორიული ლანდშაფტის დაცვის ზონა;
  - 2.4. არქეოლოგიური დაცვის ზონა.

34-ე მუხლით დგინდება ძეგლის დამცავი ზონების კატეგორიები, მათ შორის, ისტორიული ლანდშაფტის დაცვის ზონა. დამცავი ზონის დადგენის მიზნებიდან (მუხლი 35) ყურადღება გამახვილებულია იმ ხედებისა და პანორამების შენარჩუნებაზე, რომელიც ხელს უწყობს ძეგლისა და მისი გარემოს დაცვას და მდგრად განვითარებას. კანონის 39-ე მუხლი ეხება ისტორიული ლანდშაფტის დაცვის ზონის და მისი რეჟიმის დადგენას. აღსანიშნავია, რომ ამ მუხლში ყურადღება გამახვილებულია ლანდშაფტის ესთეტიკურ ღირებულებაზე, რაც კონვენციის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს.

„ისტორიული ლანდშაფტის დაცვის ზონად განისაზღვრება ისტორიული, კულტურული, ესთეტიკური ღირებულების მქონე ბუნებრივი, სასოფლო ან ურბანული ტერიტორია, რომლის ჩამოყალიბება ისტორიული განვითარების მანძილზე მთლიანად ან ნაწილობრივ

ადამიანის საქმიანობის შედეგია ან რომელიც ცალკეული ძეგლების ისტორიულად ჩამოყალიბებული ბუნებრივი გარემოა“ (კანონი კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ, მუხლი 39, 2007).

კანონი „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ განსაზღვრავს დაცული ტერიტორიების კატეგორიებს და მათი დაცვისა და მართვის სამართლებრივ ნორმებს და პრინციპებს. მნიშვნელოვანია, რომ დაცული ტერიტორიების სისტემის ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენს ისტორიულ-კულტურული ლანდშაფტების და ხუროთმოძღვრული და არქეოლოგიური კომპლექსებისთვის დამახასიათებელი პეიზაჟების შენარჩუნება და აღდგენა (კანონი დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ მუხლი 1, 1996). ამ კანონის მე-8 მუხლით განსაზღვრულია დაცული ლანდშაფტის დადგენის კრიტერიუმები, ხოლო მე-10 მუხლით განსაზღვრულია ბიოსფერული რეზერვატის დადგენის წესი, სადაც შეიძლება გამოიყოს შემდეგი ზონები:

1. ბირთვი (მკაცრი დაცვის ზონა);
2. ბუფერული ზონა;
3. აღდგენის ზონა;
4. ტრადიციული კულტურული ლანდშაფტის ზონა.

აღსანიშნავია, რომ ბიოსფერული რეზერვატი იქმნება ბუნებრივი გარემოს და ბიოლოგიური მრავალფეროვნების დინამიურ და თვითრეგულირებად მდგომარეობაში დასაცავად. ტრადიციულ კულტურული ლანდშაფტის ზონაში დასაშვებია განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ტრადიციული გამოყენება. შესაბამისად, რეზერვატის ფარგლებში უნდა განხორციელდეს ლანდშაფტების მართვა ისე, რომ ჰარმონიზაცია შენარჩუნდეს სოციალურ-ეკონომიკურ და გარემოში მიმდინარე პროცესებს შორის.

საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი ადგენს საქართველოს სივრცის დაგეგმარების და ქალაქთმშენებლობის გეგმების სისტემას, განსაზღვრავს მის მიზნებს და ამო-

ცანებს, ასევე მის იერარქიასა და შემადგენლობას. ეს კოდექსი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი დოკუმენტია ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მიზნების განხორციელებისთვის. კოდექსის მე-6 მუხლის მე-4 ქვეპუნქტის შესაბამისად, ინტეგრირებული გეგმებიდან (საქართველოს სივრცის დაგეგმარების გეგმა, გენერალური გეგმა, განაშენიანების გეგმა...) შეიძლება გამოიყოს ცალკეული ასპექტები დამოუკიდებელი გეგმის სახით. ასეთ გეგმათა შორის შეიძლება შესრულდეს ლანდშაფტების დაცვის გეგმა. კოდექსის მე-8 მუხლის თანახმად, საქართველოს სივრცის და ქალაქთმშენებლობით დაგეგმვისას სხვა პრინციპებთან ერთად მნიშვნელოვანია კულტურული და ბუნებრივი ლანდშაფტების და მისი დამახასიათებელი ნიშნების, ასევე ისტორიული და ბუნებრივი ძეგლების დაცვა და შენარჩუნება, ასევე კულტურული ლანდშაფტების მდგრადი განვითარება. კანონმდებლობით გათვალისწინებულია ლანდშაფტის მართვის საკითხებიც. მე-16 მუხლის მე-3 ქვეპუნქტის თანახმად, საქართველოს სივრცის დაგეგმარების გეგმამ უნდა მოიცვას ლანდშაფტის დაცვის, გაუმჯობესების და განვითარების ღონისძიებები (საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი, 2018).

საქართველოს „კანონი სივრცითი მოწყობისა და ქალაქთმშენებლობის საფუძვლების შესახებ“ ითვალისწინებს კულტურული ლანდშაფტების და მისი დამახასიათებელი ნიშნების შენარჩუნებას. კანონის მე-18, 22-ე და 29-ე მუხლებით განსაზღვრულია ქვეყნის სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვის, მუნიციპალიტეტის სივრცითი მოწყობის გეგმის და მიწათსარგებლობის გეგმები.

ტყის კოდექსი არეგულირების საქართველოს ტყის მართვის სამართლებრივ ნორმებს და პრინციპებს. კოდექსის მიხედვით გამოიყოფა ოთხი კატეგორიის ტყე:

1. დაცული ტყე;
2. დაცვითი ტყე;

3. საკურორტო და სარეკრეაციო ტყე;

4. სამეურნეო ტყე.

8-11 მუხლის ჩათვლით, კოდექსი განსაზღვრავს თითოეული ტყის კატეგორიას და დაცვის ნორმებს. კანონი ხელს უწყობს იმ ლანდშაფტების დაცვას, რომელიც ხვდება ამ ტყეების კატეგორიების ქვეშ.

გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი ლანდშაფტს განიხილავს, როგორც პეიზაჟს, შესაბამისად, ორიენტირებულია მხოლოდ ვიზუალური ზემოქმედების შერბილებაზე. შეიძლება ითქვას, რომ გარკვეულწილად ითვალისწინებს კონვენციის მიხედვით ლანდშაფტის დაცვის მიზანს, ვინაიდან ევროპის ლანდშაფტების კონვენციისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია ლანდშაფტის ვიზუალური ფასეულობა და მისი დაცვა.

საქართველოს **კანონი წყლის შესახებ** არის წყლის რესურსების დაცვის და გამოყენების სამართლებრივი საფუძველი. კანონის მე-18 და 21-ე მუხლებით განსაზღვრულია მდინარეთა წყალდაცვითი და სანიტარული დაცვის ზონები, რაც ხელს უწყობს ამ არეალში მოხვედრილი ლანდშაფტების დაცვას.

საქართველოს **კანონი ნიადაგის დაცვის შესახებ** – კანონის მიზანია, უზრუნველყოს ნიადაგის მთლიანობა, ნაყოფიერების შენარჩუნება და ზრდა. აღკვეთოს ნიადაგის ნაყოფიერების ამალღების მიზნით განხორციელებული ის ღონისძიებები, რომელიც აზიანებს მას. ნიადაგის დაცვის ღონისძიებები და მისი დაცვის მიზნით დაწესებული აკრძალვები კანონის მე-3 და მე-4 მუხლით განისაზღვრება.

მაგალითად, ამ კანონის მე-3 მუხლის თანახმად, ნიადაგის დაცვის საშუალებებია: ნიადაგის პასპორტიზაცია შესაბამისი პერიოდულობის დაცვით და ნიადაგის ნაყოფიერების ასამაღლებლად ეკოლოგიურად უსაფრთხო ტექნოლოგიების შემუშავება-დანერგვა; ნიადაგის გამოფიტვის მიზეზების სამელიორაციო, მიკრობიოლოგიური, აგროქიმიური და გეობო-

ტანიკური კვლევა, მონიტორინგა და კადასტრის პერიოდულად შედგენა; სასარგებლო წიაღისეულის და საშენი მასალების კარიერული წესით მოპოვების შედეგად დაზიანებული ნიადაგის რეკულტივიცია და მაღალმთიან რეგიონებში სასარგებლო წიაღისეულით სარგებლობით გამოწვეული ნიადაგისა და წყლის გაუვარდისების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით და ა.შ. (კანონი ნიადაგის დაცვის შესახებ, 1994).

ასევე, მე-4 მუხლის მიხედვით დაწესებული აკრძალვებია: ნაყოფიერი ნიადაგის არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენება; არასასოფლო-სამეურნეო ხასიათის ნებისმიერი საქმიანობა ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოუხსნელად, მის დაუკონსერვებლად და დანიშნულებისამებრ გამოყენებლად; ტყით სარგებლობის დროს ნიადაგის საფარის დაზიანება; ფერდობების დატერასება ნიადაგის შერჩევისა და სათანადო დაპროექტების გარეშე და ა.შ. (კანონი ნიადაგის დაცვის შესახებ, 1994).

საქართველოს **კანონი ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ** არეგულირებს მთლიანი ქვეყნის ტერიტორიაზე ატმოსფერული ჰაერის დაცვის საკითხებს მავნე ანთროპოგენური ზემოქმედებისგან. აღსანიშნავია, რომ კანონი განსაზღვრავს დაბინძურების კატეგორიებს და მათ რეგულირებას. კანონით გათვალისწინებული საკითხები ლანდშაფტების დაცვისა და მართვისთვის მნიშვნელოვანია.

საქართველოს **კანონი ცხოველთა სამყაროს შესახებ**, კანონის მე-17 მუხლი იცავს ცხოველთა საბინადრო გარემოს, გამრავლების არეალებს, სამიგრაციო და წყალთან მისასვლელ გზებს.

საქართველოს **კანონი ტურიზმისა და კურორტების შესახებ** ითვალისწინებს თითოეული კურორტისთვის და საკურორტო ადგილისთვის სანიტარული დაცვის ზონის შექმნას.

საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის ანალიზი
ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მიზნებთან მიმართებით

		დაცვა	მართვა	დაგეგმარება
1.	კანონი გარემოს დაცვის შესახებ	+(მუხლი 3 ე ქვეპუნქტი; მუხლი 32, 45)		
2.	კანონი კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ	+(მუხლი 34; მუხლი 35; მუხლი 37, პუნქტი 2, 3; მუხლის 39)		
3.	კანონი დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ	+(მუხლი 1, მუხლი 8)	+(მუხლი 10)	
4.	საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი	+(მუხლი 8, მუხლი 38)	+(მუხლი 16, 3 ქვეპუნქტი;	+(მუხლი 6, 4 ქვეპუნქტი).
5.	საქართველოს კანონი სივრცითი მოწყობისა და ქალაქთმშენებლობის საფუძვლების შესახებ	+(მუხლი 5, ო ქვეპუნქტი;)		
6.	ტყის კოდექსი	+(მუხლი 8 ბ ქვეპუნქტი, მუხლი 10, 2 ნაწილი).	+მართვა (7 მუხლის 4 ქვეპუნქტი)	
7.	გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი	+(მუხლი 10, გ ქვეპუნქტი, მუხლი 20)		
8.	კანონი წყლის შესახებ	+(მუხლი 18, 20, 21)		
9.	კანონი საქართველოს ზღვის წყალსატევებისა და მდინარეთა ნაპირების რეგულირებისა და საინჟინრო დაცვის შესახებ		+(მუხლი 7)	
10.	კანონი ნიადაგის დაცვის შესახებ	+(მუხლი 3, მუხლი 4)		
11.	საქართველოს კანონი ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ	+(მუხლი 3, 16, 22)		
12.	საქართველოს კანონი ცხოველთა სამყაროს შესახებ	+(მუხლი 17)		
13.	კანონი ტურიზმისა და კურორტების შესახებ	+(მუხლი 3, 7 ქვეპუნქტი)		

ცხრილში განხილულია 13 გარემოსდაცვითი საკანონმდებლო დოკუმენტი ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მიზნებთან მიმართებით. გაანალიზებულია, თუ რამდენად ითვალისწინებს ჩვენი ქვეყნის კანონმდებლობა ლანდშაფტის დაცვის, მართვისა და დაგეგმარებისთვის საჭირო პრინციპებს. ცხრილის ანალიზი ცხადყოფს, რომ ჩვენი ქვეყნის კანონმდებლობა ორიენტირებულია მხოლოდ ლან-

დშაფტის დაცვის ღონისძიებებზე, თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დაცვის ღონისძიებები ძირითადად შემოიფარგლება გარკვეული ქმედებების აკრძალვით. ასევე აღსანიშნავია, რომ ლანდშაფტის დაცვის ღონისძიებები ვრცელდება მხოლოდ ლოკალურად, გარკვეული სახის ტერიტორიებზე, მაგალითად, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ზონებზე, მდინარეთა წყალდაცვით ზონებზე ან დაცული ტე-

რიტორიების კატეგორიებში არსებულ არეალებზე. შესაბამისად, ერთიანი ლანდშაფტის დაცვის სისტემა არ არსებობს.

აღსანიშნავია, რომ ხარვეზები გამოვლინდა ლანდშაფტის მართვისა და დაგეგმარების კუთხით. კანონმდებლობაში არ გვაქვს ლანდშაფტის მართვის კონკრეტული პრინციპები და ნორმები განსაზღვრული. ასევე მნიშვნელოვანია, ლანდშაფტის მართვა განხორციელდეს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე, რისი სამართლებრივი საფუძველიც არ არსებობს. მართვითი ღონისძიებების გატარება შესაძლებელია მხოლოდ ცალკეულ არეალებში. მაგალითისთვის, ტყის კოდექსის მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, საკურორტო და სარეკრეაციო ტყის მართვის ამოცანა ტყის კურორტოლოგიური ფუნქციის, ლანდშაფტის და ბუნების კომპონენტების დაცვა და გაუმჯობესებაა. შესაბამისად, გარკვეული სახის ღონისძიებების გატარება შესაძლებელია მხოლოდ კონკრეტულად სარეკრეაციო ტყის ზონაში.

აღსანიშნავია, რომ კანონმდებლობით არ არის მოთხოვნილი ლანდშაფტური დაგეგმარება და ასევე არ არსებობს დაგეგმარების სახელმძღვანელო პრინციპების სამართლებრივი სა-

ფუძველი, რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს კონვენციის მიზნების განხორციელების პროცესს. მხოლოდ საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსის მე-6 მუხლის მუხლის თანახმად, ინტეგრირებული გეგმებიდან შეიძლება გამოიყოს ლანდშაფტის დაცვის გეგმა და შესრულდეს დამოუკიდებლად. თუმცა, ბუნდოვანია, რა შემთხვევაშია შესაძლებელი ასეთი გეგმების შესრულება, ასევე ეს კოდექსი არ იძლევა საშუალებას, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე შესრულდეს ლანდშაფტის მართვის გეგმები, შესაბამისად, არ არის ჩამოყალიბებული ასეთი მართვის გეგმების სახელმძღვანელო დოკუმენტებიც.

ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მე-6 მუხლით განსაზღვრულია ის კონკრეტული ღონისძიებები, რომელთა მეშვეობით მიიღწევა კონვენციის მიზნები. შესაბამისად, ასევე მნიშვნელოვანია გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის ანალიზი, თუ რამდენად ითვალისწინებს და ხელს უწყობს კონვენციით განსაზღვრული კონკრეტული ღონისძიებების განხორციელებას.

ცხრილი 2

**საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის ანალიზი
ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის კონკრეტულ ღონისძიებებთან მიმართებით**

		ცნობიერების ამაღლება	ტრენინგები და განათლება	ლანდშაფტების იდენტიფიცირება და შეფასება
1	კანონი გარემოს დაცვის შესახებ	+(მუხლი 8, მუხლი 9)	+(მუხლი 8, მუხლი 9)	
2	კანონი კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ			+(მუხლი 39)
3	სივრცის დაგეგმარებისა და ქალაქთმშენებლობითი გეგმების შემუშავების წესის შესახებ			+(დანართი №1)

ევროპის ლანდშაფტების კონვენციით გათვალისწინებული კონკრეტული ღონისძიებების სამართლებრივი უზრუნველყოფის ანალიზისას, სამწუხაროდ, მნიშვნელოვანი ხარვეზები გამოვლინდა. თითქმის არც ერთი კანონმდებლობით არ არის მოთხოვნილი მათი შესრულება, არადა თითოეული ქვეყანა ვალდებულია, თავის ტერიტორიაზე განახორციელოს ეს ღონისძიებები. ლანდშაფტის ხარისხის მიზნების განსაზღვრის და განხორციელების შედეგების პრინციპები და ნორმები არც ერთი კანონმდებლობით არ რეგულირდება. ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მე-6 მუხლის ე ქვეპუნქტის შესაბამისად კი, თითოეულმა მხარე ქვეყანამ უნდა შეიმუშაოს სპეციალური დოკუმენტი, რომლის მიზანი იქნება ლანდშაფტის დაცვა, მართვა და გეგმარება. ამიტომ, კარგი იქნება, თუ შეიქმნება ლანდშაფტის სტრატეგიის დოკუმენტი და მისი სამართლებრივი საფუძველი, რათა ქვეყანამ განსაზღვროს, თუ როგორ განახორციელებს ლანდშაფტის პოლიტიკას ქვეყნის მასშტაბით.

კვლევის პერსპექტივები

ზოგადად, საქართველო ახორციელებს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დახვეწას და მის სრულყოფას. ამ რთულ პროცესში მნიშვნელოვანია ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მაქსიმალური ინტეგრაციის უზრუნველყოფა კანონმდებლობაში და, შესაბამისად, სივრცითი გეგმარების დოკუმენტებში. კვლევის პერსპექტივები უკავშირდება ამ ხარვეზების დეტალურ გააზრებას და მათ აღმოფხვრას.

ასევე კვლევის პერსპექტივებს უკავშირდება ლანდშაფტების სტრატეგიის დოკუმენტის შექმნა, რომლის ძირითადი მიმართულება უნდა იყოს: ფასეული ლანდშაფტების განსაზღვრა ეროვნულ და ადგილობრივ დონეზე; სივრცითი დაგეგმარების საკანონმდებლო ბაზის გაუმჯობესება; ლანდშაფტების შესახებ ცნობიერების ამაღლება და საზოგადოების მაქსიმალური ჩართულობის უზრუნველყოფა ლან-

დშაფტთა მართვის, დაცვის და/ან დაგეგმარების დოკუმენტაციების მომზადებისას; ლანდშაფტებზე მომუშავე ადგილობრივი ჯგუფების მომზადება; ლანდშაფტების მართვის, დაგეგმარების და დაცვის მეთოდოლოგიური საფუძვლების შემუშავება; ელექტრონული პლატფორმის მომზადება.

დასკვნები

საქართველოს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის ანალიზმა ცხადყო, რომ განხილული კანონმდებლობა ძირითადად ხელს უწყობს კონვენციით გათვალისწინებულ ლანდშაფტების დაცვას. ლანდშაფტების დაცვის ღონისძიებები კი გულისხმობს გარკვეული შეზღუდვების დაწესებას ამა თუ იმ ტერიტორიაზე.

კანონმდებლობის ძირითადი ნაწილი არ არის ფოკუსირებული ლანდშაფტის მართვის და დაგეგმარების საკითხებზე. ლანდშაფტის მართვასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია „კანონი დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“, „ტყის კოდექსი“ და „საქართველოს სივრცის დაგეგმარების არქიტექტორული და სამშენებლო საქმიანობების კოდექსი“. მათგან ყველაზე მნიშვნელოვანი სწორედ ეს უკანასკნელია, ვინაიდან ითვალისწინებს, რომ ლანდშაფტების დაცვის გაუმჯობესების და განვითარების ღონისძიებები უნდა იქნას წარმოდგენილი საქართველოს სივრცის განვითარების გეგმაში. ეს კი საშუალებას იძლევა, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე განხორციელდეს ლანდშაფტის დაცვის და მართვის ღონისძიებები და არა ცალკეულ შემთხვევაში. იგი შეიძლება ჩაითვალოს ლანდშაფტური დაგეგმარების სამართლებრივ საფუძვლად ევროპის ლანდშაფტურ კონვენციასთან ერთად. მართალია, კოდექსი ორიენტირებულია ლანდშაფტური დაგეგმარების ინტეგრაციაზე სივრცით დაგეგმარებაში, თუმცა მე-6 მუხლის თანახმად, ინტეგრირებული გეგმებიდან შეიძლება გამოიყოს ლანდშაფტის დაცვის გეგმა და შესრულდეს დამოუკიდებლად.

მნიშვნელოვანია, რაც შეიძლება მოკლე ვადებში შეიქმნას ლანდშაფტური დაგეგმარების სამართლებრივი საფუძველი და ჩამოყალიბდეს დაგეგმარების სახელმძღვანელო პრინციპები. ეს ნაბიჯი უმნიშვნელოვანესია ევროპის ლანდშაფტების კონვენციის მიზნების შესრულებისთვის.

რაც შეეხება „კანონს დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“, კანონით ლანდშაფტის

მართვის ღონისძიებები გათვალისწინებულია მხოლოდ იმ არეალში, რომელიც ბიოსფერულ რეზერვატში მოხვდება. „ტყის კოდექსი“ კი ითვალისწინებს იმ ლანდშაფტების მართვას, რომელიც საკურორტო-სარეკრეაციო კატეგორიაში ხვდება. შესაბამისად, არ ეხება საქართველოს მთლიანი ტერიტორიის ლანდშაფტებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16210?publication=21>.
2. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/21076?publication=16>.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29614?publication=11>.
3. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32968?publication=19>.
4. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33340?publication=30>.
5. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33352?publication=18>.
6. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33370?publication=11>.
7. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33448?publication=26>.
8. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3691981?publication=7>.
9. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4276845?publication=9>.
10. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4874066?publication=1>.
11. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/93874?publication=8>.
12. https://www.heritagesites.ge/ka/news_item/100.
13. <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1744?publication=6>.
14. ROE, M. (თ. გ.). The European Landscape Convention: a revolution in thinking about ‘cultural landscapes’. 2007.